

Box 45184, 104 30 Stockholm
Telefon 010-788 50 00 • registrator@ivo.se
www.ivo.se • Org.nr 202100-6537

Socialdepartementet

Hemställan om åtgärder i syfte att förstärka IVO:s befogenheter i arbetet mot oseriösa och kriminella aktörer inom vården och omsorgen

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) hemställer om att regeringen initierar åtgärder i syfte att förstärka IVO:s befogenheter i arbetet mot oseriösa och kriminella aktörer inom vården och omsorgen. Åtgärderna bör omfatta författningsförslag som tidigare lämnats till regeringen, liksom ytterligare förslag som redovisas i denna hemställan. Förslagen omfattar förtydligande av uppdraget till IVO på området, anpassningar till följd av ökade säkerhetskrav samt ökade resurser och befogenheter för IVO att agera.

De åtgärder som föreslås är följande.

- Ange i förordning (2013:176) med instruktion till Inspektionen för vård och omsorg att IVO har i uppdrag att delta i arbetet mot oseriösa och kriminella aktörer inom vården och omsorgen tillsammans med brottsbekämpande myndigheter.
- Gå vidare med de författningsförslag som IVO lämnat till regeringen tidigare, främst avseende
  - förslag om att ge IVO åtkomst till belastnings- och misstankeregistren
  - förslag om att överväga att ge IVO utökade befogenheter vad avser metoder av mer okonventionellt slag för att upptäcka oseriösa aktörer
  - förslag om att införa tillståndsplikt inom fler delar av hälso- och sjukvården
- Påskynda genomförandet av de författningsförslag som IVO lämnat till regeringen tidigare, och som för närvarande bereds i Regeringskansliet, främst inom ramen för behandlingen av betänkandet En mer effektiv tillsyn över socialtjänsten (SOU 2024:25), om att bland annat slopa möjlighet för aktörer att ha vilande tillstånd för HVB.
- Överväg att låta utreda möjligheten för IVO att under vissa förutsättningar ersätta inspektörers eller beslutsfattares namn med spårbar tjänstebeteckning.
- Överväg att låta utreda möjligheten för IVO att genomföra registerkontroller av vissa anställda.

Utgångspunkter och problembeskrivning

Behovet av tillsyn mot oseriösa och kriminella aktörer ökar

Utvecklingen med oseriösa och kriminella aktörer som utnyttjar välfärden och glappen mellan olika regelverk är ett växande problem. Välfärdsbrottsligheten drabbar inte bara välfärdssystemen ekonomiskt, utan också enskilda personer som inte får den vård eller omsorg de har rätt till, eller utsätts för risker.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) menar att befintliga kontrollsystem förbiser den grova brottsligheten och att det finns flera utmaningar i arbetet mot aktörer som är inriktade mot välfärdsbrott. Det gäller bland annat avsaknad av nationella register, avsaknad av överblick och möjligheter att se mönster som sträcker sig utanför specifika system, samt svårigheter att visa omfattningen när fel blandas med rätt utförd verksamhet. (BRÅ 2022)

Kriminella aktörer etablerar sig i ökad utsträckning inom välfärdssektorn, och det finns kopplingar till organiserad brottslighet. Brottsligheten inom exempelvis HVB, familjehem och stödboende är växande, och det finns tecken på en likartad utveckling inom tandvård, estetiska verksamheter och vårdcentraler. Det förekommer att kriminella aktörer kontrollerar företagsstrukturer direkt eller indirekt genom infiltrering, i syfte att möjliggöra den kriminella verksamheten. Kriminella aktörer sätter även upp fasadbolag i syfte att använda dessa för att infiltrera den legala marknaden. Inte bara aktiebolag utan alla typer av företag är potentiellt sårbara för exploatering av organiserad brottslighet. (Polismyndigheten 2023)

Det myndighetsgemensamma arbetet är centralt för att motverka välfärds kriminaliteten. IVO omfattas sedan år 2022 av förordningen (2016:775) om uppgiftsskyldighet vid samverkan mot viss organiserad brottslighet (LUS). Vidare är IVO nätverksmyndighet till Nationellt underrättelsecentrum (Nuc) och regionala underrättelsecentra (Ruc). Det skapar förbättrade förutsättningar för informationsöverföring mellan myndigheter, men är inte tillräckligt.

IVO är beroende av information från andra myndigheter och har till regeringen lämnat ett flertal författningsförslag för att öka och effektivisera åtkomst till denna information. Förslagen har på ett fåtal punkter genomförts. IVO har inte fått föreslagen åtkomst till information till bland annat belastnings- och misstankeregistren, och i många fall behöver IVO identifiera och efterfråga information från andra myndigheter i stället för att informationen systematiskt lämnas till IVO. Därmed är informationsutbytet mellan IVO och andra myndigheter onödigt resurskrävande och tar onödigt lång tid. Detta samtidigt som välfärds kriminaliteten ökar i komplexitet och omfattning. Ett flertal författningsförslag, som IVO tidigare lämnat, bereds för närvarande i

Regeringskansliet. Men genomförandet av förslagen bör påskyndas, däribland förslag om att bland annat slopa möjlighet för aktörer att ha vilande tillstånd för HVB.

IVO har i budgetunderlaget till regeringen under flera års tid bedömt att myndigheten behöver växa resursmässigt, främst i form av fler inspektörer, för att kunna svara upp emot den växande problematiken inom vården och omsorgen. (IVO 2024a)

Pågående utvecklingsarbete för att öka effekten

Enligt regeringsuppdrag som lämnades till IVO i början av 2024 ska IVO förstärka tillsynen i förhållande till oseriösa aktörer. Uppdragen ger myndigheten bättre förutsättningar att kraftsamla kring arbetet. Samtidigt krävs uthållighet i arbetet, vilket gör en permanent och långsiktig finansiering nödvändig på sikt.

En grundläggande förutsättning för att tillsynen och tillståndsprövningen ska ha effekt är att IVO gör lika regeltolkningar och hanterar lika frågor lika över landet. Extern och intern granskning har dock historiskt visat på brister och regionala avvikelser. IVO har därför under de senaste åren genomfört ett flertal åtgärder för att säkerställa en enhetligt bedriven tillsyn inom landet. Vikten av en enhetlig rättstillämpning bör särskilt betonas i arbetet mot oseriösa och kriminella aktörer, vilka har förmåga till alltmer avancerade upplägg för att kringgå tillståndsprövning och tillsyn. Det ställer särskilda krav på IVO:s juridiska kvalitetssäkring för att säkerställa avsedda effekter i form av förbjudna verksamheter och återkallade tillstånd. (IVO 2024b)

IVO avslår tillståndsansökningar i nästan 5 av 10 fall inom områdena HVB och stödboende och i 6 av 10 fall inom personlig assistans och hemtjänst. IVO återkallar tillstånd och förbjuder verksamheter, där andelen återkallelser är nästan dubblerad inom lagstiftningsområdena SoL/LSS de senaste åren. Antal verksamhetsförbud inom ett flertal verksamhetstyper är ännu lågt men ökande. En utmaning i arbetet är att kriminella aktörer agerar i komplexa aktörsflåtor, där både kända och okända kryphål i regelverken utnyttjas. Aktörerna använder flera ingångar och byter ofta spår i syfte att undkomma tillsyn.

Eftersom aktörerna agerar inom flera lagstiftningsområden är det centralt att IVO kopplar ett helhetsgrepp och använder alla myndighetens befogenheter för att komma åt aktörerna. Detta kräver dels att det pågående arbetet med ökad enhetlighet i rättstillämpningen fortsätter, dels att berörda organisatoriska delar samlas och samarbetar i större utsträckning än tidigare. Ett första steg till detta har tagits då det numera finns en nationellt ansvarig avdelningschef för de nya regeringsuppdragen som lämnades i början av 2024.

Arbetet hittills har identifierat behov för IVO att i ökad utsträckning säkerställa fördjupad kompetens hos medarbetare, bland annat i form av kunskap om exempelvis bulvanupplägg, målvakter och metoder för att utreda vem som verkligen står bakom en viss verksamhet. IVO ser behov av att öka möjligheterna

att avslå eller återkalla ett tillstånd vid misstanke om att sökanden är bulvan och inte huvudman.

Vidare har frågan om att kunna genomföra registerkontroller av vissa anställda aktualiserats, i syfte att säkerställa lämplighet för vissa arbetsuppgifter. Avslutningsvis har frågan lyfts om möjlighet att i vissa fall ersätta inspektörers eller beslutsfattares namn med en spårbar tjänstebeteckning, i syfte att minska risker för hot eller otillbörlig påverkan mot befattningshavare inom myndigheten.

Trots påbörjat arbete så kan konstateras att den negativa utvecklingen går snabbt. Omfattningen av de kriminella aktörerna är större än vad som kunnat identifieras tidigare. I takt med att IVO fått mer information från Polisen har allvaret i situationen lett till ytterligare åtgärder. Under september 2024 avser IVO därför besluta om ett internt åtgärds paket för att stärka arbetet mot oseriösa och kriminella aktörer. Åtgärds paketet omfattar flera ytterligare insatser för att samla och fortsatt intensifiera myndighetens arbete på området. Vidare kommer ett särskilt uppdrag till chefsjuristen beslutas i syfte att förstärka det juridiska stödet till berörda delar av organisationen.

Referenser

BRÅ 2022, Brottsförebyggande rådet 2022:1 Välfärdsbrott mot kommuner och regioner

Polismyndigheten 2023, Myndighetsgemensam lägesbild organiserad brottslighet 2023, A215.519/2023

IVO 2024a, Inspektionen för vård och omsorg 2024-03, Budgetunderlag 2025-27

IVO 2024b, Inspektionen för vård och omsorg, Åtgärder för en mer enhetligt bedriven tillsyn 2024-09-06

Beslut i detta ärende har fattats av ställföreträdande generaldirektör Tommy Hansen. I den slutliga handläggningen har chefsjuristen Karin Lewin, avdelningscheferna Peder Carlsson och Anna Carlström deltagit. Utredaren Kajsa Haag har varit föredragande.

Beslutet har godkänts elektroniskt den 11 september 2024.